

ПОКАЈНА ДИСЦИПЛИНА У СТАРОЈ ЦРКВИ И ДАНАС

Живот првих хришћана био је дубоко прожет свешћу о потреби очувања моралне чистоте, да би Црква као заједница светих могла бити верна заповестима Христовим. Средство за очување светости црквене заједнице, нужне ради истрајавања на путу Божијем, прихваћеном исповедањем вере при крштењу, од самог почетка било је покајање, без којег опет није било могуће ни само крштење одраслих. Речи св. Јована Претече „Покајте се, јер се приближи царство небеско“ (Мт 3, 2) и Спаситељеве „Ја нисам дошао да зовем праведнике но грешнике на покајање“ (Мт 9, 13) несумњиво су стално одзвањале у ушима првих хришћана.

Пред Цркву се на самом почетку поставило као тежак проблем питање грешника у њеној заједници. Свакодневне грехе, означене у Св. писму као греси „не ка смрти“ Бог опрашта верницима када му се они покајнички обраћају у својим молитвама. Тешким грешницима, за грехове „ка смрти“ Црква је одувек судила на основу познатих речи Спаситељевих: „Ако ти сагреши брат твој, иди и покарај га насамо. Ако те послуша добио си брата свога. А ако не послуша, узми са собом још једнога или двојицу, да се у устима два или три сведока утврди свака ствар. Ако пак не послуша њих, кажи Цркви. А ако не послуша ни Цркву, нека ти буде као незнабожац и цариник. Заиста, кажем вам, штогод свежете на земљи, биће свезано на небу, и штогод разрешите на земљи, биће разрешено на небу“ (Мт 18, 15—18). А св. ап. Павле додаје: „Заповедамо вам пак, браћо, у име Господа нашега Исуса Христа, да се одвојите од сваког брата, који живи неуредно, а не по предању што га примисте од нас“ (II Сол 3, 6). На основу ових заповести грешници који нису хтели да се поправе искључивани су из црквене заједнице. Један еклатантан пример описан је у I посланици Коринћанима (5, 1—5). Наиме, у Коринту је неки хришћанин живео у прељуби са својом маћехом. Када је чуо ово ап. Павле је општини упутио оштре прехоре и изразио чуђење што га она није искључила из своје заједнице. „Чује се међу вама блуд, и то такав блуд, какав се не чује ни међу незнабошцима. И ви сте се узохолили, место боље да плачете и да се из ваше средине уклони који је учинио такво дело? А ја, ако и нисам с вама телом, а с вама сам духом, већ сам осудио као да сам с вама онога који је ово учинио: у име Господа нашега Исуса, пошто се састанете и мој дух, силом Господа нашега Исуса Христа предати таквога сатани да се тело изможди, а да се дух спасе у дан Господа нашег Исуса Христа . . . не знате ли да мали квасац укисне

све тесто...? А сада сам вам писао, да се не мешате, ако би неко, који се зове брат, био блудник, или грабљивац, или идолопоклоник, или опадач (интригант), пијаница или лупеж; с таквим човеком да ни не једете“ (I Кор 5, 1—12). Да апостол под речима „предати сатани“ разуме искључење из црквене заједнице ван сваке је сумње, што се уосталом види и из речи 13. стиха 5. главе: „Уклоните неваљалога између себе.“

Непоправљиви грешници нису примани поново у црквену заједницу. А они који су се кајали и желели да им се опрости грех да би се поново сјединили с Црквом морали су показивати јако жаљење због свог греха и после напорних духовних вежби и видљивих дела покајања примани су у заједницу верних. Тако је и коринтски грешник поново примљен, за кога ап. Павле у II посланици Корићанима каже да му је „доста овај кар већине, тако да му... морате опростити и тешити га, да га како не сатре превелика жалост“ (5, 6—7).

На овим поставкама се у првим вековима хришћанства развила строга покајна дисциплина, у време гоњења још више појачана вером у скори долазак Христов ради спасавања прогоњене заједнице верних. Историјски извори за познавање покајне дисциплине су бројни споменици, од којих су нарочито значајни: Пастир Јермин, Стромате и Педагог Климента александријског, Дидаскалија, Тертулијанови списи: о покајању и о чедности, писма Кипријана Картагинског, Оригенови коментари Св. писма, одлуке сабора и правила св. Отаца.

Битна карактеристика тајне покајања у старој Цркви је појава и опште прихватање у целој Цркви јавне покајне дисциплине. Јавно учињени тешки греси морали су бити у цркви пред народом јавно исповеђени и покајани. Тајно почињени греси само су саопштавани епископу, али се нису морали јавно окајавати. Одлучивање о припуштању покајању, одређивању времена којања и поновном примању у црквену заједницу било је, у почетку, у надлежности епископа. Касније се ове епископске функције на Истоку преносе на посебно изабране свештенике, називане „презвитери над кајањем“ (презвитерос о епи тис метанијас), покајни свештеници који су у Цариграду укинүти 391. године. Доста рано настала је једна врста каталога тешких грехова, од којих се на првом месту налазе: убиство, отпадништво од вере и идололатрија и браколомство, а потом долазе: врачање, уморство, полигамија и др.

Из предострожности да би се избегла већа саблазан јавној исповести претходила је тајна исповест пред свештеником, која је више била оптуживање себе за свој грех и саветовање са свештеником да ли је потребна или не јавна исповест, о чему је коначну одлуку доносио епископ. Према Пастору Јермином јавном покајању грешници су припуштани само једном у животу. Општа је пракса била да епископ полаже руку на грешника који се каје, прима га у посебну класу покајника и одређује колико ће трајати време кајања. У овоме није било јединствене праксе. На истоку је оно могло бити и доживотно и само се, сагласно 13. правилу I вас. сабора, у слу-

чају смртне опасности скраћивало, док је понегде, на пример у Сирији од 3. века било врло кратко и трајало је само неколико недеља; када је у 4. веку установљен Велики пост време покајања могло је трајати најмање 40 дана. На западу су епископи од 4. до 6. века примали грешнике у класу покајника у недељу којом је почињао 40-дневни предпасхални пост а на ускршњем бденију су поново враћани у заједницу верника. Од времена папе Григорија Великог на западу Велики пост почињао је у среду 6. недеље пре Пасхе, када су се јавни грешници у знак кајања посипали пепелом по глави — по чему је она и названа пепељава среда (овај обред римокатолици и данас понегде држе иако не посте) и поново су примани у Цркву на Велики четвртак. На Истоку време кајања је најчешће престајало на Велики петак.

За сво време кајања грешници су били одлучени од причешћа и у већини случајева нису смели присуствовати св. тајни евхаристије, подвргавани су врло строгом посту, слично монасима, а понегде су носили и посебно покајничко одело. Институција покајника је у извесном степену аналогна институцији катихумената. Обе су настале пре св. и велике четрдесетнице, за коју су касније биле тесно везане. Катихумени, оглашени су се у 3. веку трогодишњом наставом различитих степена припремали за крштење, обављано најчешће уочи Пасхе, а у 4. веку се она скраћује на 40 дана и везује за велики пост. Хришћани чињем тешких грехова прљају лик Христа у који су се обукли у тајни крштења и спутавају благодат коју су примили, па је зато за њих било одређено дуготрајно покајање, касније такође везано за Велики пост, са ускраћеним правима учествовања у св. тајнама, слично оглашенима. Зато је поновно примање у црквену заједницу после окајавања греха сматрано враћањем у благодатно стање после крштења, надопуном крштења, или крштењем у огњу који спаљује грех. И једно и друго, крштавање оглашених и примање покајаних грешника у Цркву вршено је уочи Пасхе, што је овом празнику давало посебан значај и увеличавало свечаност празновања. Стога је он и назван празником над празницима, преласком из смрти у живот.

Посебан проблем за Цркву представљало је питање поновног примања у црквену заједницу оних хришћана који су у време гоњења били отпали од вере. Услед различитог поступања средином 3. века, по престанку гоњења Деција Трајана (251. г.) избили су спорови у картагинској и римској цркви; у овој последњој је настао и раскол познат у историји као Новацијанство. Отпадање од вере је могло бити у већој или мањој мери, заправо постојале су три категорије отпалих, палих: сакрификати, турификати и либелатици. Први су приносили жртве боговима и по томе су названи сакрификати, други приносили кад — турификати, а трећи су успевали да добију писма ослобођења од стварног жртвовања, то су такозвани либелатици. Епископи су ове пале, после дужег искреног кајања, поново примали у црквену заједницу и припуштали св. причешћу. Блажи став је заузимао, у целој Цркви уважавани, св. Кипријан, епископ картагински, који је по свршетку Децијевог гоњења, 251. године сазвао сабор на ком је одлучено да се либелатици

после покајања приме у Цркву, а онима који су се укаљали жртво-приношењем да се време кајања продужи. Пошто су хришћани између 251. и 253. поново прогоњени, св. Кипријан је 255. сазвао нови сабор и сви пали који су се до тада покајали примљени су у Цркви у нади да ће помирени са Богом и црквом очврснути у вери. Слично су поступали и римски епископи Фабијан и Корнелије. Вође ригорозне струје у Цркви, предвођени римским свештеником Новацијаном, коме се придружи и картагински свештеник Новат (у колико се не ради о једној истој личности) оштро су се супротстављале овој благој пракси, тврдећи да једном отпали од вере не могу више никада бити поново примљени и да Црква нема право да опрашта грехове. Када је у Риму после смрти епископа Фабијана изабран, по благодости познати свештеник Корнилије, Домицијан се са својом странком одвоји од цркве и буде изабран за епископа, вођу ригориста, по њему названих Новацијани. Себе су сматрали једино чистима, „и катари“. Осталим хришћанима су порицали ортодоксност и оне који су к њима прелазили поново су крштавали. Новацијана је било све до 6. века, а касније се више не помињу.

На Истоку су у 3. до краја 4. века велики грешници, који су своје грехове морали јавно исповедити, били подељени у 4 класе, стадијуме покајања, и изгледа да су сви они морали проћи све четири фазе. Покајници првог степена називани су плачући, клеондес, просклеондес. Њима је био потпуно забрањен приступ богослужбеним скуповима и морали су стајати испред црквених врата, у спољњем дворишту и оплакивати своје грехове и молити вернике који су ишли у цркву за посредовање код епископа да буду припуштени покајању. Пошто су и зими стајали у отвореном притвору називани су и зимовњаци, химазондес. После извесног времена проведеног у овом степену примани су на покајање и уписивани у списак покајника.

Покајници другог степена звали су се слушаоци, акроомени. Њима је било дозвољено да са катихуменима, иза којих су и стајали, присуствују првом делу евхаристијског скупа и слушају читање Св. писма и проповед, а потом су са катихуменима морали изићи из цркве.

Правом покајању били су припуштани покајници трећег степена. Њима је било дозвољено да после присуствовања заједничком делу богослужења, када изађу оглашени и покајници другог степена, падају на колена и клече. Епископ са клиром им је прилазио, стављао руке на главе, читао молитву над њима, давао им канон за покајање и благосиљајући отпуштао их. По клечању и падању овај степен назван је гониклисиа, гониклинондес и ипопиптондес. О њима јасно говори 19. правило Лаодикијског сабора: „После проповеди епископа, морају се најпре засебно читати молитве за оглашене; када оглашени изиђу, нека се чита молитва за оне који се кају; кад и ови, када се руке на њих положи, изиђу, тада нека се читају за верне три молитве...“

Покајници 4. степена нису на богослужењу одвајани од осталих верника, већ су се с њима у току целе Литургије заједнички мо-

лили Богу. По заједничком стајању са верницима названи су систандес, систамени. Њихова казна се састојала у неприпуштању св. причешћу, и означава се у канонима изразом одлучење од приноса. На крају ове фазе покајања на њих су полагаане руке и припуштани су св. причешћу, што је значило поновно примање у заједницу верних, потпуну реконцилијацију.

Међутим, иако су пролазили све степене покајања, искрено окајали своје грехове и кроз припуштање св. тајни причешћа поново постајали чланови црквене заједнице, ипак су целога живота остали хришћани другог реда. Јер они који су једном приступили јавној исповести нису никада могли постати чланови клира, слично тзв. клиницима, крштенима у смртној опасности. Чланови клира, изгледа, нису никада припуштани јавној исповести. Они су за своје тешке грехе могли бити свргнути или искључени из Цркве.

Тајна исповест и ова строга црквена дисциплина успешно је спроведена док је црква била у подређеном положају у односу на друштво, а када је Црква добила слободу и постала државна религија и када су све структуре ондашњег друштва примиле хришћанство, црквена дисциплина почела је слабити и јавна исповест почела је опадати. Јавно исповедање грехова изгледа да је саблажњавало цариградску господу, а постојала је и опасност да судски тужиоци у цркви сазнају за преступе против којих је морао бити покренут судски поступак. Стога, и из других данас нама непознатих разлога, цариградски патријарх Нектарије укинуо је 391. године јавну исповест. На западу је она, међутим, нестала тек око 800. године. Уместо јавне исповести, вршене само једном у животу, почели су се и најтежи греси исповедати тајно, само пред епископом или свештеником. Са увођењем у живот тајне исповести, постепено се почела уводити и пракса чешћег исповедања, а не само једном у животу. У то време и исповедничка дужност почиње са епископа прелазити на свештенике, а касније и на монахе.

Са наглим увећањем броја хришћана, повећале су и врсте грехова и број покајника. Та појава условила је и увећање правила и норми за окајавање грехова. Њих су састављали истакнути епископи и сабори. Тако су св. Петар Александријски, св. Григорије Ниски и, нарочито св. Василије Велики саставили бројна правила, која поред саборских правила нису изгубила своју снагу ни до данас.

Правила св. Василија Великог извршила су велики утицај не само на истоку него и на западу. Њих карактерише велика строгост. Тако се по њему за хотимично убиство одређује 20 година кајања (кан. 56), за нехотично 10 година (57. кан.), за прељубу 15 година (58. кан.), за блуд 7 година (59. кан.), за крађу 2 године (61. кан.), за содомију као и за прељубу 15 година (62. кан.), за прекршај заклетве 10 година (64. кан.), а за насилни прекршај заклетве 6 година (82. кан.), за врачање 20 година (65. кан.), а за одрицање од Христа грешник треба свој грех да ошлакује за све време свог живота (73. кан.). У једној другој редакцији текста 74. правила овога светитеља стоји: „духовник је дужан да даје епитимију не по тачном смислу божанских правила, но по способности лица“ која се исповедају

(Мињ, Патр. гр., т. 88, кол. 1901—1904). Интересантно је да су и међу св. Оцима постојале велике разлике у погледу налагања епитимије за један те исти преступ. Тако, док св. Василије за нехотично убиство предвиђа епитимију од 10 година, св. Атанасије Велики каже: убијати није допуштено, али убијати у рату непријатеље и законито је и достојно похвале (Посланица монаху Амуну).

Наступање нове епохе у историји тајне покајања наговестио је наследник цариградског патријарха Нектарија св. Јован Златоусти, заузимањем благог става према грешницима. Познате су његове речи: „Ако грешимо, налажући лакше каноне, зар није боље дати рачуне за милосрђе, но за ригорозност? Где је домаћин куће дарезљив, тамо не приличи да је слуга штедљив. Ако је Господ добар, како може његов свештеник да је немилостив“ (Омилија на Мат. јев., 42). Он је више пута истицао да се у тајни покајања не узима у обзир само тежина престапа, него и ревност у поправљању и да Бог онима који се кају опрашта грехове лако и брзо. Због ове благодати осуђивали су га његови противници на сабору код хроста 403. године.

У 5. и 6. веку на Истоку је стара строга покајна дисциплина постепено уступала место новој пракси благог поступања са грешницима. Уместо позивања на јавну исповест и пролажења свих покајничких степена уводи се епитимија као терапеутско средство, а као лекови против греха препоручују се појачани пост, интензивније и дуже мољење, чињење милостиње и уопште добрих дела, а одлучење од причешћа на извесно време резервисано је за најтеже случајеве. Унутрашњем расположењу грешника посвећује се посебна пажња. Ова пракса са упутствима како треба поступати при исповести опширно је изложена у познатом Покајном номоканону, чије састављање се приписује цариградском патријарху Јовану Поснику, с краја 6 века (582—595). Овај Номоканон је стекао велики ауторитет и постао општеприхваћени образац поступања са грешницима у исповести. Раније епитимије су њиме умањене за пола и више. По Посниковом номоканону „Епитимије се дају по снази и вољи оних који их примају, а не по мери њихових грехова. Јер, догоди се да је неко ко је мало згрешио готов да прими на себе велику епитимију, да би тиме добио не само опроштај грехова, него и венац (награду) и обратно, да се неко ко је много згрешио не брине о томе, и таквом се даје мала епитимија, да не би био утучен њезином тежином и да не би све изгубио због своје небриге. Јер нам је заповеђено у једно исто време и олакшавати тежину и налагати терет...“ Сам аутор био је свестан да ће бити критикован због своје благодати. „Ја знам, да ћу за ове благе и лаке прописе бити суђен од нашег заједничког судије и Господа, али мени је боље да будем суђен на неки начин за ове ствари, но да будем похваљен као такав који поступа нељудски и ригорозно“. И заиста, цариградски сабор одржан под патријархом Николом Граматиком (1084—1111) примећује: „Овај је каноникон својим великим снисхођењем многе погубио...“ Но, и поред тога Посников номоканон доживео је у каснијим вековима велико литерарно наслеђе, у које спада и Номоканон при Великом требнику.

Правила номоканона при Великом требнику (228) и извод из њих (117) додат Малом требнику, намењен парохијском свештенству,

и до данас су у употреби иако их Црква није никада званично апробирала. Овај номоканон настао је у првој половини 15. века на Св. Гори. Кодификатор је користио Посникова правила, али у канонском делу наводи само стара строга правила. Састављачи су били свесни да се ни у њихово време нису могла налагати ни Посникова правила, а камоли она стара строга која су они наводили, што се види из њиховог коментара да је тешко наћи и таквог подвижника (агонистин) који би на себе примио тачно извршење и ублажених епитимија, како су оне одређене у Поснику (Посниковом номоканону).

Како ми данас схватамо тајну исповести? Како је практикујемо? Има ли сврхе данас позивати се на прошлост?

Чињеница је да је некадашњи рурарни начин живота ишао на руку покајној дисциплини и Црква је могла да уобичава ритам човековог живота. Ми у наше време имамо много више проблема. Сада живимо у урбанизованом, технолошком друштву које је у идејном погледу плуралистичко, а у погледу на свет секуларистичко, у ком смо ми верници мањина (77). Наша савремена европска култура је, „иако отворено не негира Бога, материјалистичка од врха до дна, која о човеку размишља само у терминима материјалних добара. Овде се о греху првенствено мисли као о природној „слабости“, а до њега обично долази због „рђавог прилагођавања“, које, опет, има социјални корен и стога, може да буде одстрањено бољом социјалном и економском организацијом. Из овог разлога, „модеран“ човек и кад исповеда своје грехе, он се у ствари не каје. Зависно од његовог поимања религије, он или формално набраја своје (формалне) преступе и формална правила, или дели своје „проблеме“ са исповедником очекујући од религије некакав терапеутски поступак који ће га поново усрећити и успокојити. Ни у једном ни у другом случају ми немамо покајање као некакав шок, при коме човек видевши у себи „слику неизрециве славе“ схвата да ју је у свом животу упрљао, изневерио и одбацио; покајање као жаљење које долази из крајње дубине људске свести; као жеља за повратак; као подчињавање Божијој љубави из милости; због свега овога није довољно да се каже: „згрешио сам“. Ово исповедање добија свој значај и делотворност једино онда ако је грех схваћен и доживљен у свој својој дубини и туги“ (58).

Има се утисак да је и у нама самима дошло до неподударности између теорије и праксе, или како би рекао о. Шмеман: трагедија секуларизма нас води у стварну религијску шизофренију — расцепљеност нашег живота на два дела: религиозни и световни који су све мање и мање зависни један од другог (90). За нас је данас велико зло формализам. Просто пливамо на површини нашег богатог духовног наслеђа, уместо да га укључујемо у наш реални живот (80). Религиозни обичаји који су се сачували, у оквиру њих и исповест, постају све више симболи живота којег више нема, уместо да буду изазов за обнову (80) и подстицај за трагањем њиховог унутрашњег смисла. Осуђујемо западне хришћане, што су склонили да кад се суоче с неким проблемом мењају своје ставове, па и саму веру. И згражавамо се због таквог „прилагођавања“, осуђујемо их за издају и мини-

мизирање хришћанске вере, за компромисе са нижим захтевима, да би хришћанство учинили лаким. А собом се хвалимо. Слава православаца је стварно велика, али не и нас православца, јер смо поодавно „нашли начина да апсолутне захтеве Цркве измиримо са нашим људским слабостима и то, како каже о. Шмеман, без стида“ (79). Симболичким, да не кажем формалним, испуњавањем високих захтева „пронашли смо разлоге да у властитим очима изгледамо праведни и да имамо мирну савест“ (79).

Ерозија морала у нашем друштву одражава се и на свест наших верника, па и нас самих. Ви који сте пастири боље од мене знате како се верници исповедају и колико мало знају шта је грех и какве су његове последице. Мислим да се не можемо вечито мирити са ситуацијом оваковом каква јесте. Говоримо о верницима, а не повлачимо границу између вере и неверовања. Практично и не знамо ко су нам верници, ко је члан Цркве а ко није. Сада се врше измене Статута партије и расправља се о томе може ли члан партије бити верујући човек, а ми не постављамо питање може ли члан партије бити и члан Цркве.

Да ли и ми у Цркви својом превеликом благошћу, или боље речено, бежањем од проблема, не доприносимо стварању двојног морала.

Оживљавање старе покајне дисциплине, не њених метода, већ њеног духа могло би нам, мислим, помоћи у изналажењу успешнијег метода пастирског рада на христијанизацији нашег народа.

Данас у нас знак припадности Цркви, нажалост, није примање св. тајни исповести и причешћа и других, него примање свештеника у кућу ради свећења водике. И по уходаној пракси, чију исправност, еминентни православни теолози данас доводе у питање, свештеник иде у сваку кућу која хоће да га прими, па и код оних за које зна да не воле Цркву и Бога, али због обичаја и комшија прима га, да не би био бела врана. Многи од њих никада не долазе у Цркву, а појединци су тако велики грешници да служе на саблазан и свештеник њихове смртне грехове са осталима коментарише као да је и он обичан верник, не покушавајући да у име Цркве заузме неки став и примени бар неку санкцију, на пример, да га једне године заобиђе приликом свећења водике и на тај начин му стави до знања да је починио грех за који треба да се каје и исповеди га.

Dr. Pribislav Simic

DIE DISZIPLIN DER REUE IN DER ALTEN KIRCHE UND HEUTE

Das heilige Sakrament der Reue ist in der orthodoxen Kirche schon immer aktuell gewesen. Sie ist von unserem Herrn Jesus Christus eingesetzt und war durch die Jahrhunderte hindurch geistliche Arznei gegen alle Sünden, die das geistige und physische Leben des Menschen schwächen. Die alte kirchliche Literatur enthält eine Fülle von Hinweisen über die einmalige strenge Disziplin der Reue und die öffentliche Beichte der Sünden, die der Autor nochmals aktualisiert. Das Problem ist heute, wie der Priester als geistlicher Vater seiner Gemeindemitglieder mit den Mitgliedern der Kirche umgehen soll, die mit schweren Sünden beladen sind. Es ist klar, dass alte strenge Regeln nicht automatisch angewendet werden können, aber auf der anderen Seite bei völliger Vernachlässigung der Praxis unter Anordnung von Strafen (Epitemie) besteht die Gefahr des Abfallens in ein anderes Extrem, dass ein Relativieren der grundlegenden Lehre der Kirche bedeutet über das Gute und Böse in der Soteriologie des Gottmenschen Christus.

In diesem Beitrag wird die Notwendigkeit der Bewusstmachung der Sünde betont, einem ständigen Anzeigen auf die Gefahren eines Abfallens in die Gewalt »dunkler Kräfte« und dass, wenn auch in sanfter Form, ein Unterschied gemacht werden muss zwischen einem Leben nach Gottes Gebot und einem Leben, als ob Gott nicht bestünde. Die priesterliche Arbeit sollte die ausgestreckte, rettende Hand darstellen, für alle die ein Leben in Ewigkeit anstreben wollen, der Priester müsste sich jedoch gleichzeitig darum bemühen, die Mitglieder der Kirche, deren Leben nur zum Ärger dient, auf die Unvermeidlichkeit der Reue und Wechsel der Lebensgewohnheiten hinzuweisen, um die Heiligkeit der Kirchengemeinschaft zu bewahren.

д-р П. Симич

ПОКАЯННАЯ ДИСЦИПЛИНА В ДРЕВНЕЙ ЦЕРКВИ И СЕГОДНЯ

Таинство покаяния всегда актуально в Православной церкви. Будучи установлено самым Господом Иисусом Христом, это таинство веками служило врачевством против всякого недуга, расслабляющего человека духовно и телесно. Древнецерковная литература исполнена множеством примеров свидетельствующих о существовании строгой покаянной дисциплины и о публичном исповедании грехов. Автор данной статьи актуализирует эту древнюю дисциплину.

Проблема и задача, стоящая перед современным священником — духовным отцом прихожан, состоит в следующем: как поступать с членами церкви, обременёнными тяжкими грехами? Строгие древние правила, конечно, автоматически нельзя применять. Но, с другой стороны, совершенное прекращение практики наложения епитимий ведёт в противоположную крайность, — в релятивизм основного учения Церкви о добре и зле и об искупительской жертве Богочеловека Иисуса Христа.

Автор настаивает в статье на необходимости оживления сознания о грехе и указывает на опасность от подпадения под власть „тёмных сил“. Жизнь по Божиим заповедям, хотя бы в смягченной форме, надо отличать от жизни без Бога. Должность пастыря — это постоянно протянутая спасающая рука, для всех желающих унаследовать вечную жизнь. Но в то же время он должен указывать на необходимость покаяния и перемены образа жизни тех членов церкви, жизнь которых служит соблазном для других членов, чтобы таким образом сохранить святость всей общины.